

For citation / Atf için:

ALBASAN, I. (2025). Epirus Kralı Pyrrhus'un sikkeleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi – USBED* 7(12), 191 – . <https://doi.org/10.5281/zenodo.15016543>, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbed>

Epirus Kralı Pyrrhus'un sikkeleri

Coins of King Pyrrhus of Epirus

Işık ALBASAN¹

Dr.; Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

E-mail: isikalbasan@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8977-4613

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderilme Tarihi / Submission Date:

31/01/2025

Revizyon Tarihleri / Revision Dates:

02/02/2025 (Editör r.), 14/02/2025 (Majör r.), 05/03/2025 (Minör r.)

Kabul Tarihi / Accepted Date:

13/03/2025

Etik Beyan / Ethics Statement

- ✓ Yazar, çalışmanın etik kurul onayına tabi olmadığını beyan eder.
- ✓ The author declares that the study is not subject to ethics committee approval.

Araştırmacıların çalışmaya katkısı / Researchers' contribution to the study

1. Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (% 100).

Author contribution: Wrote the article, collected the data, and analyzed/reported the results (100%).

Çıkar çatışması / Conflict of interest

Yazar bu çalışmada olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

The author declares that there is no potential conflict of interest in this study.

Benzerlik / Similarity

Bu çalışma iThenticate programında taranmıştır. Nihai benzerlik oranı % 1'dir.

This study was scanned in the iThenticate program. The final similarity rate is 1 %.

¹ Sorumlu yazar / Corresponding author

Epirus kralı Pyrrhus'un sikkeleri

Öz

Epirus, topraklarının güney kısmı Yunanistan kuzey kısmı da Arnavutluk arasında paylaşılan antik bir bölgedir. Yunan kolonistler tarafından kurulan Epirus'un tarih boyunca en fazla öne çıktığı süreç, Epirus kralı Aekides'in oğlu Pyrrhus'un saltanatı dönemidir. Epirus kralı Pyrrhus'un egemenliği döneminde Makedonya, Roma ve Kartaca'ya karşı birçok savaş yapılmıştır. Pyrrhus, özellikle Güney İtalya ve Sicilya'da büyük başarılar elde ederek Epirus savaş tarihinde çok önemli bir yer elde etmiştir. Pyrrhus'un kazandığı zaferler neticesinde Epirus ekonomisi gelişim göstermiş ve sikke basımı artmıştır. Bu bağlamda, Pyrrhus'un sikkelerine odaklanıldığında Epirus'ta basılanlarda 5 tip, Siracusa'da 11 tip ve Makedonya'da ise tek tip sikke tespit edilmiştir. Bu sikke tiplerinin her biri incelendiğinde sistemli bir ikonografi izlendiği görülmüştür. Makale kapsamında öncelikle Epirus kralı Pyrrhus'un hayatı ve zaferleri ele alınmıştır. Ardından Pyrrhus'un saltanatı döneminde basılan sikke tipleri hem ekonomik hem ikonografik bağlamda incelenmiştir. Epirus kralı Pyrrhus'un politik amaçları ve ideolojileri doğrultusunda sikkeleri üzerindeki betimlerle ve sembollerle yarattığı mitolojik imaj değerlendirilmiştir. Sikkeler üzerindeki kahraman Achilleus betimiyle kral Pyrrhus'un tanrısallık ve mitolojik soyuna atıf yapıldığı gözlenmiştir. Tanrı ve tanrıça figürleriyle Pyrrhus'un başarılarına ve onun getirdiği bolluk dönemine işaret edildiği ve mısır koçanı, meşe çelengi gibi sembollerle ise Epirus bölgesinin değerlerine vurgu yapıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Epirus, Sikke, Pyrrhus, Mitoloji, İkonografi.

Coins of king Pyrrhus of Epirus

Abstract

Epirus is an ancient region whose territory is shared between Greece in the south and Albania in the north. Founded by Greek colonists, Epirus' most prominent period throughout history is the reign of Pyrrhus, son of Aekides, king of Epirus. During the reign of Pyrrhus, King of Epirus, many wars are fought against Macedonia, Rome and Carthage. Pyrrhus achieves great success, especially in Southern Italy and Sicily, and thus gains a very important place in the history of wars of Epirus. As a result of Pyrrhus' victories, the economy of Epirus develops and coinage increases. In this context, when focusing on Pyrrhus' coins, 5 types are identified in those minted in Epirus, 11 types in Syracuse, and a single type in Macedonia. Within the scope of the article, firstly the life and victories of King Pyrrhus of Epirus are discussed. Then, the coin types minted during the reign of Pyrrhus are studied in both economic and iconographic contexts. The mythological image that Pyrrhus created with the depictions and symbols on his coins in line with his political aims and ideologies has been evaluated. It is observed that the depiction of the hero Achilles on the coins is a reference to the divine and mythological lineage of Pyrrhus. It is observed that the achievements of Pyrrhus and the period of abundance are pointed out with the figures of gods and goddesses, and the values of the Epirus region are emphasized with symbols such as the corn cob and the oak wreath.

Keywords: Epirus, Coin, Pyrrhus, Mythology, Iconography.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Epirus is a historical and geographical region in Southeastern Europe shared between Greece and Albania. Epirus is named after the Greek colonists who came to the region. There is very little information about the region in the works of ancient writers or travelers. Epirus is not a very important region in history until the 4th century BC. Even its name is little known, and from the 4th century BC onwards, the name of Epirus begins to be heard more frequently in history. Epirus' star shines throughout history between the 4th and 3rd centuries BC. The greatest role in this is clearly played by King Pyrrhus, who belongs to the Aecid Dynasty, whose lineage is thought to be traced back to the mythological hero Achilles. For this reason, understanding the period of King Pyrrhus is of great importance in terms of Epirus history. It is also observed that the minting of coins increased and diversified as a result of the economic development resulting from the victories during the reign of King Pyrrhus.

Method

In this study, firstly, the works of ancient writers such as Plutarchus and modern researchers such as Cook, Hammond, Kendrick, Gabbert and Abulafia are used for the geographical location and general history of Epirus. Then, for the role of King Pyrrhus in the history of Epirus and the types of coins minted belonging to the king, coin catalogs such as Catalogue of Greek Coins, Catalogue des Monnaies Grecques, A Catalogue of the Greek Coins in The British Museum, Historia Numorum A Manual of Greek Numismatics and Sylloge Nummorum Graecorum are used. All this information is taken into consideration, examined and evaluated under headings, and the place of King Pyrrhus in the history of Epirus is tried to be understood in its economic context, both through the war and the coins that are a result of it.

Findings

The most influential history of Epirus actually begins with Pyrrhus, born in 319 BC, and ends with Pyrrhus, died in 272 BC. Pyrrhus is the son of King Aekides of Epirus and Pythia, the daughter of Menon of Thessaly. In 317 BC, the Macedonian King Kassandros dethrones Pyrrhus' father, King Aekides of Epirus, and Aekides' family takes refuge in the palace of King Glaukias of the Taulantians, one of the largest tribes in Illyria. The Illyrian King Glaukias raises and educates Pyrrhus and sends him as king to Epirus in 306 BC. After Pyrrhus becomes the king of Epirus, he fights many battles and wins victories. In 290 BC, Pyrrhus conquers all of Macedonia and becomes the King of Macedonia. After becoming King of Macedonia, Pyrrhus goes to war with Rome, which have begun occupying the lands of Tarentum, a Greek city in Southern Italy, in 281 BC. The Tarentines ask Pyrrhus for help in the war. Accepting this offer, Pyrrhus comes to Italy in 280 BC. With his powerful army and twenty war elephants, Pyrrhus defeats the Romans in the Battle of Heraclea. Carthage comes to the scene during all these wars. Although it is difficult, Pyrrhus manages to defeat Carthage. While Pyrrhus is struggling with Carthage, Rome strengthens its army and prepares to wage war against Pyrrhus. In the war in Beneventum in 274 BC, Pyrrhus is defeated by Rome and it is decided to leave Italy. Pyrrhus, who returns to Epirus, is surprised by what he sees. Because the Celts burns and destroys all of Greece. He dies as a result of a stone thrown at his head by a woman during the rebellion.

With Pyrrhus, Epirus begins to play a more frequent and important role in the historical scene, and the economy becomes more active and the variety of coins begins to increase. During the reign of Pyrrhus, coins are minted from almost every type of metal. In addition, there are also changes in the front and back types of the coins. It is possible to collect the coins of King Pyrrhus under three headings. The first is the coins minted in Epirus; the second in Syracuse and the third in Macedonia.

Conclusion

Throughout history, many kings and emperors have created a mythical image to support their political propaganda in line with their own goals and ideals. King Pyrrhus of Epirus is one of these kings. Pyrrhus uses mythology and mythic symbols in the context of his political propaganda. The coins of Pyrrhus are a concrete example of this. Unlike other Hellenistic kings, Pyrrhus doesn't use portraits on his coins, instead prefers to the depictions of gods and goddesses. The god most frequently depicted on his coins is Zeus. The reason for this is that Pyrrhus gives great importance to the Sanctuary of Zeus Dodona in Epirus. This is evidenced by the fact that he makes many offerings and numerous donations to Zeus Dodona after his victories in both Macedonia and Southern Italy. Pyrrhus gives the message that he has the support of Zeus, who is a great god for Epirus, by showing respect to him. He emphasizes that he will emerge successful from all wars with the support of the gods. Apart from the God Zeus, Goddess Athena, the representative of intelligence and success, and Goddess Nike, who symbolizes victory, are preferred on Pyrrhus coins. The depiction of Athena refers to Pyrrhus' warrior side. With the depiction of Nike, Pyrrhus' victories are highlighted. Depictions of goddesses such as Kore, Demeter and Persephone imply the economic development and the process of abundance and prosperity that come as a result of the victorious wars that Pyrrhus wins with divine support. The corn cob and oak wreath symbols, specific to Epirus, appear frequently on Pyrrhus' coins. Pyrrhus wants to express with these symbols that he hasn't forgotten the land of Epirus, and that his victories will further glorify Epirus. Pyrrhus also includes mythological heroes on his coins. With Heracles, he expresses his masculine power and strength. Achilles is used to emphasize Pyrrhus' ancestors and mythological lineage. Indeed Pyrrhus clearly indicates the victory of Heraclea with the depiction of elephant on his coins. In short, although Pyrrhus did not explicitly include his own portraits on his coins, he supported the mythological

image he created as part of his political propaganda with cleverly chosen depictions and symbols. Pyrrhus made the name of Epirus visible in history and highlighted his own success and power.

GİRİŞ

Epirus, Güneydoğu Avrupa'da Yunanistan ve Arnavutluk arasında paylaşılan tarihi ve coğrafi bir bölgedir. Bölge, Yunanistan'ın kuzeybatısı ve Arnavutluk'un güneyi arasında bölünmüş gibidir. Bölgenin güney kısmı Yunanistan topraklarına, kuzey kısmı ise Arnavutluk topraklarına dahil olup, Pindos Dağları ve İonia Denizi arasında uzanmaktadır. Epirus'un kuzey sınırını Aos Nehri, doğu sınırını Pindos Dağları ve batı sınırını ise İonia Denizi oluşturmaktadır. Dağlık bir bölge olan Epirus, verimli tarım alanlarına ve hayvancılık için uygun şartlara sahipti. Ormanlık alanları oldukça genişti. Özellikle meşe ağacı ve mısır adeta bölgenin sembolüdür. Dağlık bir bölge olmasının getirdiği ulaşım zorluğu nedeniyle Epirus'ta ticaret fazla gelişmemişti; fakat dağlık yapı, bölgenin düşmana karşı korunaklı olmasına imkan sağlamıştır (Gabbert, 2000, s. 94).

Epirus'a adını veren, bölgeye gelen, Yunan kolonistlerdi. (Gabbert, 2000, s. 93). Bölgeyle ilgili Neolitik Çağ'a, Myken Dönemi'ne ve daha sonraki dönemlere tarihlenen küçük yaşam alanlarının kanıtlarına rastlanmıştır. Epiruslular bu erken dönemler süresince sayısı belli olmayan alt gruplardan oluşan geniş kabilelerin egemenliği altında küçük köy yerleşimleri şeklinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Gabbert, 2000, s. 95; Hammond, 1967, s. 86).

Kuzeybatı Yunan dialektini konuşan Epiruslular için antik yazarlar çeşitli yorumlarda bulunmuşlardır. Thukydides ve Strabon, Epiruslular için "barbar" ifadesini kullanırken; Herodotos, Pausanias ve Dionysios ise Epiruslular'ın "Yunanlı" olduklarını belirtmişlerdir. Diğer yazarlara göre ise bölgede yaşayan halk İliryalılar'ın, Keltler'in ve Yunanlılar'ın bir karışımıdır. Fakat kraliyette ve üst sınıflarda Yunan kültürü ağır basmıştır (Hammond, 1967, s. 88). Zamanla sayısız kabileler arasından üç kabile önem kazanmıştır. Bunlar Molossian, Thesprotian ve Chaones kabileleridir. İlk zamanlar her bir kabile bir krala sahipti. Bölgede güç dengeleri belirsizdi (Hammond, 1967, s. 88).

Peloponnesos Savaşı'nda (MÖ 432-404) Epiruslular, bazen Atinalılar'ın bazen de Spartalılar'ın yanında gösterilmiştir. Fakat bu noktada çok önemli bir rol oynamamışlardır (Gabbert, 2000, s. 95). MÖ 4. yüzyıla gelindiğinde Epirus, İliryalılar tarafından işgal edilmişti. Yaklaşık MÖ 375 yılında Epirus, İkinci Atina Birliği'nin taraftarı olmuştur. Makedonya ile Epirus ilişkileri inişli çıkışlı bir şekilde ilerlemiştir. Sınır bölgelerinin kontrolü ise bölgedeki üç kabile arasında bu dönemde sık sık el değiştirdiğinden, bölgedeki güç dengeleri de sürekli değişkenlik göstermiştir (Plutarchus, 1920, ss. 347-461).

Sonraki süreçte bu kabilelerden Molossian kabilesi daha fazla güç kazanmaya başlayarak bölgede egemen olmuştur. Büyük İskender'in (III. Aleksandros) annesi Olympia, Molossian kabilesinden bir prensesi. Molossian kabilesinin dolayısıyla Olympia'nın soyunun Akhilleus'a dayandığı düşünülmüştü. Efsaneye göre Akhilleus'un oğlu Neoptolemos birçok insanla birlikte Epirus'a gelip buraya yerleşmiştir (Plutarchus, 1920, ss. 347-461). Soyu bu şekilde Akhilleus'a dayandığı düşünülen Molossian kabilesinden Aekid Hanedanlığı MÖ 370'te Epirus'ta merkezi bir devlet kurmuştur ve yayılmaya başlamıştır. Büyük İskender'in annesi Olympia'nın amcası Arybas, bölgedeki İliya kabilelerine karşı savaşmıştır (Gabbert, 2000, s. 96; Hammond, 1967, s. 87). Onun ölümünden sonra MÖ 334'te tahta I. Aleksandros geçmiştir. Güney İtalya'yı işgal etmiş fakat MÖ 330'da orada Romalılar tarafından öldürülmüştür. Sonrasında tahta Aekides çıkmıştır. Fakat Makedonya kralı Kassandros, Aekides'i tahttan indirerek yerine II. Neoptolemos'u çıkarmıştır. Aekides'in ailesi İliya'nın yerel krallarından Glaukias'ın sarayına sığınmıştır. Aekides'in oğlu Pyrrhus burada yetişmiş ve diadoklardan I. Ptolemaios'un desteğini alarak MÖ 295'te Epirus tahtını kalıcı olarak ele geçirmiştir (Plutarchus, 1920, ss. 347-461). Altı yıl boyunca Roma ve Kartaca'ya karşı Güney İtalya ve Sicilya'da savaşmıştır. Makedonya ve Siracusa kralı olmuştur. Aekid Hanedanlığı MÖ 232'de son bulmuştur. Fakat Epirus krallığı yıkılmış olsa da Epirus Birliği devam etmiştir. Birliğin yapısı tam olarak bilinmemekle birlikte federal topluluklar şeklinde olduğu düşünülmektedir (Abulafia, 2011, s. 101).

Sonraki süreçte Epirus, Makedonlara karşı savaşan Roma tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. III. Makedon Savaşı, Epirus için tam bir felaket olmuştur. Romalılar, Epirus'u yağmalamış ve tüm kabile gruplarını yok etmiştir. MÖ 146'da Epirus, Roma Makedonya Eyaleti'nin bir parçası olmuştur ve MS 395 yılına kadar da öyle kalmıştır (Cook, 1928, s. 39). Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı olarak bölünmesiyle Epirus, Doğu Roma'ya yani Bizans İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Bizans döneminde Epirus, despotluk olarak varlığını sürdürmüştür (Abulafia, 2011, s. 102). Osmanlı döneminde ise Ali Paşa'nın kontrolünde yarı özgür bir bölge olarak 500 yıl boyunca Osmanlı'ya bağlı kalmıştır. Sonra bölge Yunanistan'ın eline geçmiş, fakat 1924'te bölgenin güneyi Yunanistan'a verilirken; kuzeyi ise Arnavutluk'a verilmiştir (Abulafia, 2011, s. 102; Cook, 1928, s. 25).

Görüldüğü gibi Epirus'un yıldızı tarih süresince MÖ 4. yüzyıl ile 3. yüzyıl arasında parlamıştır. Bunda da en büyük rol, soyu mitolojik kahraman Akhilleus'a dayandığı düşünülen Aekid Hanedanlığı'na mensup Pyrrhus'a düşmüştür. Bu sebeple Epirus tarihi açısından Pyrrhus'un dönemini anlamak önemlidir. Ayrıca Pyrrhus döneminde gerçekleşen zaferler neticesindeki

ekonomik gelişmede sikke basımının arttığı ve sikke tiplerinin çeşitlendiği gözlenmiştir (Gabbert, 2000, s. 97; Abulafia, 2011, s. 103).

YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında öncelikle Epirus'un coğrafi konumu ve genel tarihi için Plutarchus (1920) gibi antik yazarlardan ve Cook (1928), Hammond (1967), Kendrick (1979), Gabbert (2000) ve Abulafia (2011) gibi modern araştırmacıların eserlerinden faydalanılmıştır. Ardından Epirus'un tarihi içinde Pyrrhus'un rolü ve bu kapsamda basılan krala ait sikke tipleri için Catalogue of Greek Coins (1955), Catalogue des Monnaies Grecques (1959), A Catalogue of the Greek Coins in The British Museum (1963), Historia Numorum A Manual of Greek Numismatics (2001) ve Sylloge Nummorum Graecorum (1942, 1943, 1969, 2000) gibi sikke kataloglarından faydalanılmıştır. Tüm bu bilgiler ele alınıp başlıklar halinde incelenmiştir. Pyrrhus'un Epirus savaş tarihi içindeki yeri değerlendirilmiştir. Pyrrhus dönemi sikkeleri ekonomik ve ikonografik bağlam üzerinden anlaşılmasına çalışılmıştır. Pyrrhus'un sikkelerindeki betimler üzerinden politik propagandasını ve mitik imajını nasıl oluşturduğuna bakılmıştır.

EPİRUS SAVAŞ TARİHİ İÇİNDE KRAL PYRRHUS'UN YERİ

Pyrrhus, Epirus kralı Aekides ve Teselyalı Menon'un kızı Pythia'nın oğludur. Ayrıca Pyrrhus'un Troas ve Deidameia adında iki kız kardeşi vardır. MÖ 317 yılında Makedonya kralı Kassandros, Pyrrhus'un babası Epirus kralı Aekides'i tahttan indirmiş, yerine II. Neoptolemos'u tahta geçirmiştir. Aekides'in ailesi ve akrabaları ise İliya'nın en geniş kabilelerinden biri olan Taulantianlar'ın kralı Glaukias'ın sarayına sığınmıştır (Cook, 1928, ss. 82-84).

İliya kralı Glaukias, Pyrrhus'u büyütmüş, yetiştirmiş ve Pyrrhus 12 yaşına geldiği zaman onu MÖ 306 yılında Epirus'a kral olarak yollamıştır. Glaukias, Pyrrhus'un kız kardeşi Deidameia'yı ise Diadokhlar'dan Antigonos'un oğlu Demetrios ile evlendirmiştir (Knapp, 2005, s. 15). Tüm bunlar yaşanırken Diadokhlar arasındaki güç savaşı tüm hızıyla sürmüştür. Bir yanda Demetrios ve babası Antigonos, diğer yanda diğer Diadokhlar MÖ 301 yılında İpsos'ta savaşmıştır. Bu savaştan Seleukos galip çıkmıştır. Antigonos öldürülmüş, Demetrios ise kaçmıştır. Fakat kısa zaman sonra Demetrios Mısır'da hüküm sürmekte olan Diadokh I. Ptolemaios ile anlaşmıştır. Kayınbiraderinin yanında savaşmış olan Pyrrhus bunun üzerine MÖ 300/299 yılında Alexandria'ya gelmiştir (Kendrick, 1979, s. 35) Burada bir süre kalmış, I. Ptolemaios'un kızı Antigone ile evlenmiştir. I. Ptolemaios, Pyrrhus'u finanse etmiş ve onu Epirus'a geri

yollamıştır. Böylece Pyrrhus ikinci kez Molossianların ve Epirus'un kralı olmuştur. Çünkü bundan hemen önce Diadokhlar savaşı sırasında Pyrrhus, Epirus'tan ayrılmış, kayınbiraderi Demetrios ile birlikte savaşmıştır. Bu esnada ise Epirus tahtına yine II. Neoptolemos çıkmıştır (Kendrick, 1979, s. 35; Knapp, 2005, s. 15). Epirus'a zengin ve güçlü olarak geri dönen Pyrrhus öncelikle Ambracia'yı başkent yapmış, ardından I. Ptolemaios ve karısı Berenice onuruna oğluna Ptolemaios adını vermiş ve Berenice içinse bir şehir kurmuştur (Recaldin, 2010, s. 3).

Bu esnada Makedonya kralı Kassandros, MÖ 298 yılında ölmüş, oğulları Antipatros ile V. Aleksandros krallığı bölüşmek için kavgaya tutuşmuştur. V. Aleksandros, Pyrrhus ve kayınbiraderi Demetrios'u yardıma çağırmıştır. Yardım çağırısına önce cevap verip gelen Pyrrhus, MÖ 294 yılında Makedonya'yı işgal etmiş ve iki kardeş arasında dengeyi kurmuştur. Makedonya tahtına ise V. Aleksandros'u geçirmiştir. Bu durumdan rahatsız olan Demetrios ise Makedonya'ya giderek V. Aleksandros'u öldürmüştür, ardından Antipatros ile savaşarak Makedonya tahtına oturmuştur. Bu sırada Pyrrhus'un eşi Antigone ölmüştür. Pyrrhus yeniden evlenmeye karar vermiştir. Kendisine eş olarak Siracusa kralı Agatokles'in kızı Lanassa'yı seçmiş ve onunla evlenmiştir (Kendrick, 1979, s. 35; Knapp, 2005, s. 27). Bu sırada Makedonya'da yaşanan bu son olaylar nedeniyle Pyrrhus ve kayınbiraderi Demetrios'un arası bozulmuştur. Tüm bu gerginliğin üstüne Pyrrhus'un kız kardeşi Deidameia ölmüş, çok kısa bir zaman sonra Pyrrhus'un eşi Lanassa kaçmış, Demetrios'un yanına sığınmıştır. MÖ 290 yılında ise Lanassa, Demetrios ile evlenmiştir. Zaten Makedonya'daki egemenlik mücadelesi sebebiyle gerilmiş olan ipler bu olaydan sonra tamamen kopmuş ve Demetrios ile Pyrrhus arasında bir savaş çıkmıştır. Demetrios yerine oğlu II. Antigonos Gonatas'ı bırakarak kaçmıştır. Pyrrhus, II. Antigonos Gonatas'ı yenmiş, tüm Makedonya'yı ele geçirmiş ve Makedonya kralı olmuştur (Cabbert, 2000, s. 10; Carson, 1962; ss. 32-33; Cook, 1928, s. 83; Recaldin, 2010, s. 42).

Makedonya kralı olduktan sonra Pyrrhus egemenlik alanını genişletmek istemişti. Bu sırada bu düşüncesini gerçekleştirmesine olanak tanıyacak bir olay meydana gelmiştir. MÖ 281'de Roma, Güney İtalya'da bir Yunan şehri olan Tarentum topraklarını işgal etmeye başlamıştı. Tarentliler savaş için Pyrrhus'tan yardım istemişlerdir. Bu teklifi kabul eden Pyrrhus MÖ 280'de güçlü ve kalabalık bir ordu ve yirmi savaş filiyle birlikte İtalya'ya gelmiş ve Heraclea Savaşı'nda Romalıları yenmiştir. Bu savaş sırasında Lucani, Brutti, Messapian gibi birçok kabile ile Lokri ve Kroton gibi Yunan şehirleri de Pyrrhus'a destek vermiştir. Pyrrhus, Heraclea zaferinden sonra Epirus'a veya Makedonya'ya dönmemiş, bu bölgede kışı geçirmiştir. MÖ 279'da Roma, Apulia'yı işgale kalkınca Pyrrhus'un ordusu duruma hemen müdahale etmiştir. Roma ordusu ile Pyrrhus'un ordusu Asculum'da karşı karşıya gelmiş ve Pyrrhus burada büyük

bir zafer kazanmıştır (Cabbert, 2000, s. 10; Carson, 1962; ss. 32-33; Cook, 1928, s. 83; Recaldin, 2010, s. 42).

Pyrrhus, Güney İtalya üzerinde egemenlik kazanmak için Roma ile mücadele etmiş ve başarılı olmuştur. Ardından Akdeniz'deki güç savaşına katılan Fenike şehir devleti Kartaca, Sicilya'ya saldırmaya başlamıştır. Sicilyalılar, Pyrrhus'tan yardım istemişlerdir. Pyrrhus'ta bu teklifi kabul etmiş ve Kartacalılarla savaşa başlamıştır. Kartacalılar yapılan savaşta yenilgiye uğramış ve barış istemişlerdir (Abulafia, 2011, s. 106). Fakat Sicilyalılar Kartaca'yı tamamen topraklarından atmak istediklerinden dolayı bu teklifi kabul etmemişlerdir; tekrar savaş başlamıştır. Pyrrhus bu savaşta zorlanmaya başlamıştır. Maddi kaynakların azalması ve savaşın uzaması nedeniyle de Sicilyalılar da mutsuz olmuş ve Pyrrhus'a karşı tepkiler doğmaya başlamıştır (Recaldin, 2010, s. 42). Zorlukla da olsa Pyrrhus, Kartaca'yı yenmeyi başarmıştır. Ama yine de Sicilyalılar bu sonuçtan memnun olmamış, Pyrrhus'a karşı tepkiler devam etmiştir. Pyrrhus, Kartaca ile uğraşırken; Roma, ordusunu güçlendirmiş ve Pyrrhus'a karşı savaş açmaya hazırlanmıştır. MÖ 274 yılında Beneventum'da yapılan savaşta Pyrrhus, Roma'ya yenilmiş, İtalya'dan ayrılmaya karar vermiştir (Abulafia, 2011, s. 107).

Epirus'a dönen Pyrrhus, gördükleri karşısında şaşırmıştır. Çünkü Keltler tüm Yunanistan'ı yakıp yıkmıştır. Bu fırsattan yararlanmayı bilen II. Antigonos Gonatas ise topraklarını genişleterek Trakya ve Makedonya kralı olmuştur. Hemen II. Antigonos Gonatas'a savaş açan Pyrrhus, onu Makedonya'dan atarak yine kendisi Makedonya tahtına oturmuştur. Topraklarını genişletip tüm Peloponnesos'a egemen olmak isteyen Pyrrhus, Argos ve Sparta'ya karşı savaş açmıştır. Ama Sparta'da büyük bir direnişle karşılaşmıştır. Bu nedenle Pyrrhus, Ambracia'ya dönmüştür; burada çıkan isyan sırasında bir kadının kafasına attığı taş sonucunda ölmüştür (Abulafia, 2011, s. 108; Recaldin, 2010, s. 43).

EPİRUS EKONOMİSİ VE KRAL PYRRHUS'UN SİKKELERİ

Epirus verimli bir bölge olması sebebiyle tarımcılık ve hayvancılık açısından zengin kaynaklara sahipti. Fakat dağlık bir bölge olması sebebiyle de ticari faaliyetler fazla gelişmemiştir. Bu durum Epirus'un ekonomisine ve doğal olarak ekonominin temel kaynağı olan sikke basımına ve sikke çeşitliliğine de etki etmiştir. Pyrrhus öncesi dönemlerde Epirus'ta ekonomi daha çok içe dönüktü ve sikke basımı da fazla yoğun değildi. Sikke basımında metal çeşitliliği azdı. Altın sikke basımı yok denecek kadar az iken; gümüş sikke basımı çoktu (Lualdi, 2017, ss. 18-33). Sikke tipleri tek düzeydi. Sikkelerin ön yüzlerinde daha çok Zeus betimi yer alırken; arka yüzler boş bırakılmıştı (Carson, 1962, ss. 32-33; Mattingly, 2004; Newton, 2010, s. 40). Fakat Pyrrhus

ile birlikte Epirus tarih sahnesinde daha sık ve önemli bir rol oynamaya başlamış ve ekonomisi hareketlenmiştir. Bunun bir sonucu olarak sikke çeşitliliği artmıştır. Pyrrhus döneminde hemen hemen her çeşit metalden sikke basılmıştır. Ayrıca sikkelerin ön ve arka yüz tiplerinde de değişiklikler artmıştır (Brett, 1955, s. 127; Cabanes, 1960, s. 58; Lualdi, 2017, ss. 18-33).

Pyrrhus'un sikkelerini üç başlık altında toplamak mümkündür. Birincisi Epirus'ta; ikincisi Siracusa'da ve üçüncüsü Makedonya'da basılan sikkelerdir (Head, 1959, ss. 80-86; Naster, 1959, s. 27).

Epirus'ta Basılan Sikkeler: Bu sikkelerin basımı MÖ 295'te başlamış, MÖ 272'ye kadar devam etmiştir. Bu dönem sikkeleri çoğunlukla gümüş ve altından basılmıştır (Brett, 1955, s. 127).

Epirus'ta basılan bu sikkeler kendi içlerinde 5 tipe ayrılmaktadır. Birinci tip kapsamına giren sikkelerin ön yüzlerinde Korint miğferi giymiş Pallas Athena başı; arka yüzünde ise bir elinde çelenk, diğerinde tropheum taşıyan Nike betimlenmiştir (Gardner, 1963b, ss. 88-114) (Şekil 1).

Şekil 1. Epirus'ta Basılan Tip 1 Sikke

Kaynak: Gardner, 1963b

Şekil 1'de yer alan Tip 1 grubu sikkesi 18 milimetre çapında ve 8,64 gram ağırlığında altın bir staterdir. Ön yüzde sağa doğru bakan Pallas Athena'nın başı betimlenmiştir. Arka yüzde sola doğru hareket eden, sağ elinde meşe yapraklarında yapılmış bir çelenk ve sol elinde tropheum taşıyan kanatlı Nike figürü gösterilmiştir. Bu yüzde "Basileos Pyrrhus'un" anlamına gelen "ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ" yazısı yer almıştır (Gardner, 1963b, ss. 181).

Tip 1 kapsamındaki bu sikkelerin ön yüzünde betimlenen Athena figürünün, Pyrrhus'un kazandığı savaşları ve zaferleri işaret ettiği söylenebilir. Bilindiği gibi Tanrıça Athena mitolojide akıllı, öngörüyü ve başarıyı sembolize etmiştir. Bu sebeple Pyrrhus'ta bu betimle

uyguladığı akıllıca savaş stratejileriyle elde ettiği başarılarla atıf yapmış olabilir. Yine bu tip kapsamındaki sikkelerin arka yüzündeki Zafer Tanrıçası Nike figürüyle de Pyrrhus'un ülkesinin sınırlarını aşan başarıları vurgulanmaktadır. Nike figürünün elinde tuttuğu tropheum yabancı topraklarda kazanılan zafere yönelik kullanılan bir semboldür. Nike'nin elindeki meşe çelengi ise Pyrrhus'un sikkelerinde oldukça sık kullanılmış sembollerden biridir. Meşe, Pyrrhus'un ait olduğu bölgeye, Epirus'a işaret etmiş olmalıdır. Ayrıca Pyrrhus'un sikkelerinde görülen "Kral Pyrrhus'un" anlamındaki arka yüzdeki yazı ise tüm bu toprakların, zaferlerin ve başarıların ona ait olduğunu ifade etmektedir. Pyrrhus'un sikkelerinin ikonografisi üzerine çalışan Borba Florenzano'nun (1992) yayınında benzer ifadeler üzerinde durması bu yorumları destekler niteliktedir.

İkinci tipe ait sikkelerin ön yüzünde Tanrı Zeus başı, arka yüzünde ise Kehanet Tanrıçası Dione gösterilmiştir (Gardner, 1963b, ss. 88-89) (Şekil 2). Şekil 2'de yer alan Tip 2 grubundaki gümüş tetradrahmi'nin ön yüzünde başına meşe çelengi takmış ve sola soğru betimlenmiş Zeus başı betimlenmiştir. Arka yüzünde ise tahtında oturan sağ eliyle peplosunu, sol eliyle asasını tutan Kehanet Tanrıçası Dione gösterilmiş ve "ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ" (Basileos Pyrrhus'un) yazısı yer almıştır (Gardner, 1963b, s. 182).

Şekil 2. Epirus'ta Basılan Tip 2 Sikke

Kaynak: Gardner, 1963b

Tip 2 kapsamındaki sikkelerin ön yüzünde betimlenen meşe çelengi takmış Zeus betimi, Pyrrhus'un sikkelerinin en belirgin ve önemli sembollerindendir. Epirus'taki en önemli yerlerden ve geniş bir meşe korusu içinde bulunan Zeus Dodona Kutsal Alanı, Pyrrhus'un sikkelerindeki mitolojik propagandanın temel unsurlarındandır. Pyrrhus, hem bölgenin sembolü olan meşeyi hem bölge için önem arz eden Tanrı Zeus'u sikke betimlerinde kullanarak bir nevi politik propagandasını mitolojiyle iç içe geçirmiş olur. Arka yüz yazısındaki "Kral Pyrrhus'un" ifadesiyle beraber bu betimler ele alındığında Pyrrhus hem zaferlerini bir kez daha

öne çıkartırken; hem de bu zaferlerini ve krallık rolünü tanrısal destekle de yasallaştırmıştır. Pyrrhus sikkelerinin ikonografisi üzerine çalışan Burelli Borghese (1990) ve Borba Florenzano (1992) gibi araştırmacılar da yayınlarında buna benzer bakış açıları getirmişlerdir.

Üçüncü tipe ait sikkelerin ön yüzlerinde mitolojik kahraman Akhilleus betimi; arka yüzlerinde ise Akhilleus'un annesi Thetis yer almıştır (Şekil 3) Şekil 3'de yer alan Tip 3 grubu sikkesi gümüş bir didrahmidir. Ön yüzünde sola doğru betimlenmiş Akhilleus başı yer almıştır. Arka yüzünde ise bir hippokampus üzerinden oturan ve elinde Akhilleus'un kalkanı olan anne Thetis betimi ve ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ (Basileos Pyrrhus) yazısı yer almıştır (Gardner, 1963b, s. 183).

Şekil 3. Epirus'ta Basılan Tip 3 Sikke

Kaynak: Gardner, 1963b

Tip 3 grubu kapsamına giren sikkelerdeki mitolojik kahraman Akhilleus betimiyle Pyrrhus'un atalarına ve mitolojik soyuna vurgu yapıldığı düşünülebilir. Bilindiği gibi Pyrrhus, Epirus bölgesindeki Molossian kabilesinden Aekid Hanedanlığı'na mensuptu. Büyük İskender'in annesi Olympia'nın da dahil olduğu Molossian kabilesinin soyu mitolojik kahraman Akhilleus'a dayandırılmıştı. Bölgede anlatılan efsanelere göre Akhilleus'un oğlu Neoptolemos ve beraberindekiler Epirus'a gelmiş ve buraya yerleşmiştir. Bu mitolojik soydan da zamanla Molossian kabilesinin ve buna bağlı olarak Aekid Hanedanlığı'nın ataları dünyaya gelmişti. Bu şekilde atalarını mitolojik soyla ilişkilendirme tarih boyunca birçok kral ve yönetici tarafından da kendi ideolojileri doğrultusunda kullanılmıştır. Pyrrhus'un sikkelerindeki Akhilleus ve annesi Thetis betimleriyle de Pyrrhus'un mitolojik soyuna ve atalarına işaret ettiği görülebilir.

Dördüncü tip içindeki sikkelerin ön yüzünde Zeus Dodona başı; arka yüzünde ise meşe, şimşek demeti gibi semboller yer almıştır (Breitenstein & Schwabacher, 1943; Seaby, 1966) (Şekil 4). Şekil 4'de verilen Tip 4 grubu bronz sikkenin ön yüzünde sağa doğru bakan Zeus Dodona başı;

arka yüzünde ise meşe çelengi içinde şimşek demeti betimlenmiştir (Breitenstein & Schwabacher, 1943, s. 3).

Şekil 4. Epirus'ta Basılan Tip 4 Sikke

Kaynak: Breitenstein & Schwabacher, 1943

Tip 4 grubundaki sikkelerindeki Zeus Dodona betimi, Epirus bölgesinde Zeus Kutsal Alanı'nı, meşe betimi Epirus bölgesini ve Tanrı Zeus'un atribüsü şimşek betimi ise Tanrı Zeus'un gücünü sembolize etmektedir. Pyrrhus, gücünü bir nevi tanrısal destekle bağlantılı göstermiş olabilir. Bunun için bölgenin en etkili tanrısı ve onun için yapılan kutsal alanı tercih etmesi de akla yatkın gelmektedir.

Pyrrhus, hemen her zaferi sonrası kutsal alana adaklar ve bağışlar sunmuştur. Bunu epigrafik kanıtlar da göstermektedir. Pyrrhus'un Heraklea'da Romalılara karşı kazandığı zaferden sonra Zeus Dodona Kutsal Alanı'na "Kral Pyrrhos ve müttefiklerinden Zeus Naios'a (Dodona'ya)" ithaf yazısıyla bağışta bulunması bahsi geçen durumu destekler niteliktedir (La Bua, 1980, s. 79; Borba, 1992, s. 221).

Epirus'ta basılan beşinci ve son sikke tipinde Athena ve fil betimleri yer almıştır (Breitenstein & Schwabacher, 1943, s. 4) (Şekil 5). Şekil 5'te yer alan Tip 5 grubu bronz sikkenin ön yüzünde miğferli Athena başı; arka yüzünde ise bir fil betimlenmiştir. Zamanla bu tipin arka yüzünde

değişikliğe gidilmiştir. Arka yüzde bucranium, yıldırım, baykuş, meşale ve arı gibi betimler de görülmeye başlanmıştır (Head, 1959, s. 38; Head, 2001, ss. 116-117).

Şekil 5. Epirus'ta Basılan Tip 5 Sikke

Kaynak: Breitenstein & Schwabacher, 1943

Tip 5 kapsamındaki sikkelerin ikonografisinde Pyrrhus'un Roma'ya karşı kazandığı Heraclea zaferine bir vurgu yapıldığı görülebilir. Pyrrhus, Güney İtalya'da Heraclea mevkinde Roma'ya karşı 25.000 kişilik bir ordu ve 20 adet fil ile bir zafer kazanarak egemenlik sahasını genişletmiştir (La Bua, 1980, s. 250; Carroccio, 2004, s. 34). Gerek akılcı ve hızlı düşünmesiyle gerekse kalabalık ordusu ve özellikle fillerin sağladığı avantajla elde ettiği bu zaferin ibarelerini sikkeler üzerinde görmek mümkündür. Ön yüzdeki Tanrıça Athena, akılla kazanılan savaşı, arka yüzdeki fil betimi ise doğrudan Heraclea zaferini işaret etmektedir.

Siracusa'da Basılan, Güney İtalya ve Sicilya'da Kullanılan Sikkeler: Bu sikkeler, MÖ 280-274 yıllarında basılmıştır. Sikkelerin çoğunluğu altın ve gümüştür. Bronz olan sikkeler de vardır. Bu tarih aralığındaki sikkeler Siracusa'da basılmış, tüm Güney İtalya ve Sicilya'da dolaşıma çıkmıştır. Bu sikkeler toplamda 11 tipten oluşmaktadır. (Head, 2001, ss. 117-118; Mattingly, 2004, s. 50).

Birinci tipteki sikkelerin ön yüzünde başına meşe çelengi takmış Persephone başı; arka yüzünde ise meşe çelengi içinde yanan bir meşale betimlenmiştir (Breitenstein, 1942, s. 807). Tip 1 grubuna Şekil 6'daki bronz sikke örnek verilebilir (Şekil 6) (Breitenstein, 1942, s. 807).

Şekil 6. Siracusa'da Basılan Tip 1 Sikke

Kaynak: Breitenstein, 1942

Siracusa'daki Tip 1 grubundaki sikkelerde ön yüzdeki Persephone betimi ile Pyrrhus'un kazandığı savaşların sonucu gelen ekonomik rahatlık ve refah süreci işaret edilmiş olabilir. Bereket Tanrıçası Demeter'in kızı Persephone (Kore) de annesi gibi bolluğu sembolize etmektedir. Demeter, Kore betimleri birçok farklı yönetici tarafından sikke ikonografisinde politik-mitik imaj oluşturma çerçevesinde bolluk ve bereket ile ilişkilendirilerek kullanılmıştır (Carroccio, 2004, s. 47). Pyrrhus'ta burada kendinden önceki birçok yönetici ve imparatorun izlediği yoldan gitmiştir. Sikkenin arka yüzünde ise Epirus bölgesinin sembolü meşe yaprakları içinde yanan bir meşale gösterilmiştir. Arka yüzdeki "Kral Pyrrhus'un" yazısı daha önce ele alınan sikkelerle devamlılık arz etmiştir. Sikkenin arkasındaki sembollerle ise Pyrrhus'un kazandığı başarıların ve bu bereketli dönemin Epirus için önemli olduğunun ve devamlı olacağının vurgusu görülebilir. Ayrıca meşe yaprakları arasındaki meşale, meşe korusu içindeki Zeus Dodona Kutsal Alanı'na ve Zeus'a da gönderme yapmaktadır.

İkinci tip kapsamındaki sikkelerde Athena ve Persephone betimleri gösterilmiştir (Naster, 1959, s. 196). Şekil 7'de yer alan Tip 2 grubu sikkesi 5,26 gram ağırlığındaki gümüş bir oktoboldur. Ön yüzünde sola bakan, başında meşe çelengi olan Persephone başı; arka yüzünde savaşan mızraklı ve kalkanlı Athena ve hemen sol yanında şimşek gösterilmiştir. Ayrıca arka yüzde "ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ" yazısı yer almıştır (Naster, 1959, s. 197) (Şekil 7).

Şekil 7. Siracusa’da Basılan Tip 2 Sikke

Kaynak: Naster, 1959

Siracusa’daki Tip 2 kapsamındaki sikkelerde Epirus bölgesinin sembolü meşe çelengi takan Persephone başının, silahlarını kuşanmış saldırı anındaki Athena’nın, hemen yanında Zeus’un atribüsü şimşegin betimleri ve arka yüzdeki “Kral Pyrrhus’un” yazısı ile Pyrrhus’un tanrıların desteğini alarak savaşlardan galip çıktığına ve kazandığı zaferlerle Epirus’a refah dolu bir süreç yaşattığına vurgu yapılmış olmalıdır.

Üçüncü tipe ait sikkelerde Athena Promachos ve Herakles betimleri bulunmaktadır (Naster, 1959, s. 198). Şekil 8’de yer alan Tip 3 grubu sikkesi 10,28 gram ağırlığındaki, 22 milimetre çapındaki bronz sikkedir. Sikkenin ön yüzünde sola doğru betimlenen başına aslan postu takmış Herakles başı; arka yüzünde kalkanı ve mızrağıyla saldırı pozisyonunda Athena Promachos, figürün hemen sağında trident sembolü gösterilmiştir (Gardner, 1963a, s. 48; Naster, 1959, s. 198) (Şekil 8).

Şekil 8. Siracusa’da Basılan Tip 3 Sikke

Kaynak: Naster, 1959

Siracusa’daki Tip 3 kapsamındaki sikkelerde başına aslan postu takmış Herakles başı ve Athena Promachos figürü betimlenmiştir. Herakles, Büyük İskender sikkelerinde en çok öne çıkan betimdir. Güney İtalya’daki Pyrrhus sikkeleri üzerine çalışan araştırmacılardan La Bua (1980),

Burelli Borghese (1990), Borba Florenzano (1992) ve Carroccio (2004) yayınlarında Pyrrhus'un kendisine rol model olarak Büyük İskender'i aldığını ifade etmişlerdir. Pyrrhus'un da Büyük İskender gibi etkili bir şekilde egemenlik sahasını genişletme fikrine sahip olduğu düşünülmektedir. Büyük İskender'in sikkelerinde eril, savaşçı gücün sembolü Herakles'i tercih etmesinin benzerini Pyrrhus'un bu grup sikkelerinin ön yüzünde görmek mümkündür. Benzer vurguyu Pyrrhus'ta yapmak istemiş olabilir. Ayrıca bu grup sikkelerin arka yüzündeki Athena figürüyle de Pyrrhus'un zaferleri bir kez daha vurgulanmaktadır.

Dördüncü tip sikkelerde Tanrıça Athena ve Tanrıça Demeter betimlenmiştir (Gardner, 1963a, s. 206). Şekil 9'da verilen Tip 4 grubuna ait 8.49 gram ağırlığındaki gümüş sikkenin ön yüzünde Korint miğferli Athena başı gösterilmiştir. Arka yüzünde ise tahtında oturan Demeter betimi ve "ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ" yazısı yer almıştır (Gardner, 1963a, s. 206) (Şekil 9).

Şekil 9. Siracusa'da Basılan Tip 4 Sikke

Kaynak: Naster, 1959

Siracusa'daki Tip 4 kapsamındaki sikkelerde betimlenen akıllı, başarıyı sembolize eden Athena ve bereketi, bolluğu temsil eden Demeter figürleriyle Pyrrhus'un savaşlardan galip çıkmasına, elde ettiği başarılarla ve zafer sonucu gelen ekonomik gelişmeye vurgu yapılmış olabilir. Arka yüzdeki "Kral Pyrrhus'un" yazısı ile tüm bu gücün Pyrrhus'a ait olduğu ifade edilmiş olmalıdır.

Beşinci tipteki sikkelerde Tanrıça Athena betimlenmiştir. Bu kapsamda Şekil 10'da verilen Tip 5 grubuna ait 5,36 gram'lık bronz sikkenin ön yüzünde Korinth miğferi takmış Athena başı; arka yüzünde ise meşe çelengi içinde mısır koçanı gösterilmiştir. Ayrıca arka yüzde "ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ" yazısı vardır (Gardner, 1963a, s. 207) (Şekil 10).

Şekil 10. Siracusa’da Basılan Tip 5 Sikke

Kaynak: Gardner, 1963a

Siracusa’daki Tip 5 grubu sikkelerinin ön yüzünde yer alan Tanrıça Athena ile Pyrrhus’un başarılı savaşlarına; arka yüzdeki meşe çelengiyle Zeus Dodona Kutsal Alanı’na, Zeus’un desteğinin alındığına ve mısır koçanyla Epirus bölgesine atıf yapıldığı ifade edilebilir. Pyrrhus, ait olduğu Epirus bölgesindeki sembollerle, tanrısal destekle savaşlardan galip çıkacağını vurgulamaktadır. Arka yüzde diğer sikke tiplerinde de bulunan “Kral Pyrrhus’un” yazısı ile zaferin, tanrısal desteğin kralın yanında olduğunun altı bir kez daha çizilmektedir.

Altıncı tip kapsamındaki sikkelerde Tanrıça Artemis ve Zafer Tanrıçası Nike betimleri yer almıştır. (Şekil 11) (Breitenstein, 1942, s. 94; Gardner, 1963a, ss. 206-207). Şekil 11’de yer alan Tip 6 grubuna ait altın hemistater’in ön yüzünde Artemis başı, arka yüzünde kanatlı Nike figürü ve “ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ” yazısı vardır (Naster, 1959, s. 198).

Şekil 11. Siracusa’da Basılan Tip 6 Sikke

Kaynak: Naster, 1959

Siracusa’daki Tip 6 kapsamındaki sikkelerde betimlenen Av Tanrıçası Artemis ile Pyrrhus’un savaşçı, akılcı yanında avcılık yönüne de atıf yaptığı düşünülebilir. Arka yüzdeki Zafer Tanrıçası Nike figürüyle Pyrrhus’un Güney İtalya’da Romalılara karşı elde ettiği Heraclea ve Asculum zaferlerine işaret edilmektedir.

Yazılı kaynaklarda Pyrrhus'un Heraclea ve Asculum'daki savaşlardan galibiyetle çıktıktan sonra Tarentum'da bir Nike heykeli yaptırdığı geçmektedir (La Bua, 1980, s. 79). Bu durum da Pyrrhus'un politik propagandasını sikkeler üzerindeki mitik imgelerle birleştirerek zaferlerine ve gücüne vurgu yaptığını göstermektedir.

Yedinci tipteki sikkelerde Tanrıça Athena ve mitolojik kahraman Herakles gösterilmiştir (Hackens, 1969, s. 78) (Şekil 12). Şekil 12'de verilen Tip 7 grubuna ait 7,69 gram ağırlığındaki gümüş sikkenin ön yüzünde mitolojik bir hikayenin parçası olan taş fırlatan Skylla figürü ile bezenmiş bir Attika miğferi takmış Athena başı betimlenmiştir. Arka yüzünde ise sağ elinde skyphos, sol kolu üzerine aslan postu atmış, sol eliyle de cornucopia tutan Herakles betimlenmiştir. Ayrıca arka yüzde "ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ" yazısı vardır (Hackens, 1969, s. 78).

Şekil 12. Siracusa'da Basılan Tip 7 Sikke

Kaynak: Hackens, 1969

Siracusa'daki Tip 7 kapsamındaki sikkelerin ön yüzünde yer alan Athena betiminin Pyrrhus'un başarılarını vurguladığını ve Athena'nın hemen başı üzerinde gösterilen Güney İtalya'ya özgü bir canavar olan Skylla ile özellikle Heraclea zaferini işaret ettiğini söylemek mümkündür. Arka yüzdeki Herakles ile Pyrrhus'un eril gücü, savaşçı yönü ve "Kral Pyrrhus'un" yazısı ile zaferlerin ona ait olduğu ön plana çıkarılmış olmalıdır.

Sekizinci tipe ait sikkelerin ön yüzünde Persephone, arka yüzünde Demeter betimi ve "ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ" yazısı yer almıştır. (Şekil 13) (Gardner, 1963a; Sayles, 2007). Şekil 13'de verilen Tip 8 grubu sikkesinin ön yüzünde başında meşe çelengi bulunan Perseophe başı;

arka yüzde arkalıklı bir tahtta oturan bir elinde asa, diğer elinde başak demeti tutan Demeter betimlenmiştir (Gardner, 1963a, s. 210; Sayles, 2007, s. 47).

Şekil 13. Siracusa’da Basılan Tip 8 Sikke

Kaynak: Gardner, 1963a

Siracusa’daki Tip 8 kapsamındaki sikkelerde betimlenen bereketi sembolize eden Tanrıça Demeter ve Persephone figürleriyle, güç ve yetki sembolü asayla, bereketin açık işareti başak demetiyle, Epirus bölgesinin sembolü meşe çelengiyle ve arka yüzde “Kral Pyrrhus’un” yazısıyla Pyrrhus’un galibiyetlerini ve bunların sonucu gelen ekonomik güçlenmeyi, bereket sürecini vurguladığını söylemek mümkündür.

Dokuzuncu tip içindeki sikkelerin ön yüzünde meşe çelengi takmış Kore başı, arka yüzünde kalkanlı, mızraklı, miğferli Athena betimi ve “ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ” yazısı yer almıştır (Şekil 14) (Breitenstein, 1942, s. 94). Şekil 14’de verilen Tip 9 grubuna ait sikkenin ön yüzünde meşe çelengi takmış Kore başı; arka yüzünde ise başına Korint miğferi takmış, sol elinde kalkanı, sağ elinde mızrağını tutan ve saldırı anında gösterilmiş Athena figürü betimlenmiştir (Breitenstein, 1942, s. 94).

Şekil 14. Siracusa’da Basılan Tip 9 Sikke

Kaynak: Breitenstein, 1942

Siracusa’daki Tip 9 kapsamındaki sikkelerde betimlenen bereketle ilişkilendirilen Kore figürüyle, akıl ve başarıyı simgeleyen Athena figürüyle ve Epirus’un sembolü meşe çelengiyle Pyrrhus’un mitolojik imajına hizmet edildiği düşünülebilir. Pyrrhus’un sikkelerinin yayılım alanlarına ve ikonografisine odaklanan yayınında Carroccio (2004) özellikle Pyrrhus’un sikkelerinde birbirini tekrar eden mitik semboller kullanıldığını ve Kore, Demeter, Athena

figürleriyle de Pyrrhus'un uyguladığı savaş stratejilerinin başarılarına ve bunun getirisi olan ekonomik yükselmeye vurgu yapıldığını ifade etmektedir.

Onuncu tip içindeki sikkelerde Tanrı Zeus ve Zeus'un sembolleri olan yıldırım ile kartal betimlenmiştir (Şekil 15) (Hackens, 1969, s. 1043). Şekil 15'de yer alan Tip 10 grubu sikkesi altın bir staterdir. Ön yüzünde meşe çelengi takmış Zeus başı ve arka yüzünde bir şimşek demetini kavramış kartal gösterilmiştir (Hackens, 1969, s. 1043).

Şekil 15. Siracusa'da Basılan Tip 10 Sikke

Kaynak: Hackens, 1969

Siracusa'daki Tip 10 grubuna dahil olan sikkelerin ön yüzlerinde gösterilen meşe çelengi takmış Zeus başı ile arka yüzlerdeki Zeus'un atribüleri şimşek ve kartal betimleriyle Epirus'taki Zeus Dodona Kutsal Alanı'na ve bu bağlamda Pyrrhus'un başarılarına bir gönderme yapıldığı belirgindir. Daha öncede ifade edildiği gibi Borba Florenzano (1992) ve Carroccio (2004) yayınlarında Pyrrhus'un sikkelerinde Zeus'un kutsal alanıyla bağlantılı sembollerin yer aldığını, Pyrrhus'un kazandığı savaşlar sonucu buraya adaklarda bulunduğunu ve bu sembollerle başarılarına vurgu yaptığını ifade etmişlerdir.

On Birinci tipin ön yüzünde at üzerinde çıplak bir savaşçı arka yüzünde ise yunus üzerine binen çıplak bir erkek figürü gösterilmiştir (Şekil 16) (Hackens, 1969, s. 1066). Şekil 16'de verilen Tip 11 grubu sikkesinin ön yüzünde at üzerindeki çıplak savaşçı elindeki mızrakla saldırı pozisyonunda betimlenmiştir. Sikkenin arka yüzünde ise yunus üstünde oturan çıplak bir genç figürü yer almıştır. Bu grup sikkelerindeki savaşçı betimiyle Pyrrhus'un yaşamı boyunca savaşması, verdiği mücadele, iyi bir avcı olması ve yunus sembolüyle de hüküm sürdüğü yerin dışında denizleri aşarak kazandığı galibiyetler vurgulanmış olabilir.

Şekil 16. Siracusa'da Basılan Tip 11 Sikke

Kaynak: Hackens, 1969

Makedonya'da Basılan Sikkeler: Attika ağırlık sistemiyle basılmış bu sikkeler tek tiptir (Şekil 17) (Breitenstein, 1943; Seaby, 1966, s. 115)

Bu sikke tipinin ön yüzünde Makedon kalkanı içinde Pyrrhus monogramı, arka yüzde ise meşe çelengi içinde Makedon miğferi yer almıştır (Kremydi & Tsangari, 2000, s. 971).

Şekil 17. Makedonya'da Basılan Sikke

Kaynak: Kremydi & Tsangari, 2000

Makedonya'da basılan bu tipteki sikkelerin ön yüzünde betimlenen Makedon kalkanının ve kalkan içindeki Pyrrhus'un monogramının, Pyrrhus'un Antigonos'a karşı kazandığı zaferi simgelediği söylenebilir. Sikkenin arka yüzünde Epirus'un sembolü meşe çelengi içinde

Makedon miğferinin yer alması benzer şekilde Pyrrhus'un Antigonos'u yenerek Makedon tahtına oturmasına bir vurgu olarak düşünülebilir.

Yazılı kaynaklarda Pyrrhus'un, Antigonos'u yendiği zaman el koyduğu Makedon kalkanlarını ve miğferlerini Epirus Zeus Dodona Kutsal Alanı'na adadığı ifade edilmiştir (Borba Florenzano, 1992, ss. 215-217). Bu ifadelerden yola çıkarak Pyrrhus'un zaferini sikke üzerindeki betimlerle somut hale getirdiği görülebilir.

SONUÇ

Tarih boyunca birçok kral ve imparator kendi hedefleri, idealleri doğrultusunda geliştirdikleri politik propagandalarını destekleyen mitik imajlar oluşturmuşlardır. MÖ 4. yüzyıl sonu ile MÖ 3. yüzyılın ilk çeyreği arası hüküm süren Epirus kralı Pyrrhus'ta bu krallardan biridir. Pyrrhus'un sikkeleri ise bunun somut bir örneğidir. Pyrrhus'un sikkelerinin ikonografisine odaklanıldığında sikke üzerindeki betimler üzerinden onun vermek istediği ideolojik mesajlar okunabilmektedir.

Pyrrhus sikkelerinde diğer Helenistik krallardan farklı olarak portrelerini kullanmamış, bunun yerine tanrı ve tanrıça betimlerini tercih etmiştir. Pyrrhus sikkelerinde en önem arz eden betim, Tanrı Zeus'tur. Bunun nedeni ise Pyrrhus'un, Epirus'taki geniş bir meşe korusu içinde yer alan Zeus Dodona Kutsal Alanı'na çok önem vermesidir. Hem Makedonya'daki hem de Güney İtalya'daki zaferlerinden sonra Zeus Dodona'ya atfen birçok adak ve sayısız bağışta bulunması da bunun kanıtı niteliğindedir. Pyrrhus, bu noktada Epirus için anlamı büyük bir tanrı olan Zeus'a saygıda kusur etmeyerek onun desteğini kazandığı mesajını sikkelerinde vermiştir. Tanrıların desteğiyle tüm savaşlardan başarıyla çıkacağına vurgusunu yapmıştır. Tanrı Zeus betimi yanında onun atribüleri şimşek ve kartal da sikkelerde yerini almıştır.

Tanrı Zeus dışında Pyrrhus sikkelerinde aklın, başarının temsilcisi Tanrıça Athena ve zaferi sembolize eden Tanrıça Nike de tercih edilmiştir. Athena her daim miğferli, kalkanlı ve mızraklı olup savaşa hazır vaziyette gösterilerek Pyrrhus'un savaşçı yönüne atıf yapılmıştır. Nike ile de Pyrrhus'un zaferleri ön plana çıkarılmıştır. Kore, Demeter, Persephone gibi tanrıça betimleriyle ise Pyrrhus'un tanrısal desteği arkasına alarak galibiyetlerle çıktığı savaşlar neticesi gelen ekonomik gelişme, bolluk-bereket süreci ima edilmiştir. Epirus'a özgü mısır koçanı ve meşe çelengi sembolleri oldukça sık bir şekilde Pyrrhus sikkelerinde yerini almıştır. Özellikle meşe sembolü istisnasız her sikkede vardır. Pyrrhus bu semboller üzerinden var olduğu toprakları Epirus'u unutmadığını, zaferlerinin Epirus'u daha yücelteceğini ifade etmek istemiştir. Pyrrhus sikkelerinde tanrı ve tanrıçalar, Epirus'a özgü semboller haricinde mitolojik

kahramanlara da yer vermiştir. Bu kahramanlardan Herakles ile eril gücünü ve kuvvetini ifade etmiştir. Diğer kahraman Akhilleus ise Pyrrhus'un atalarına ve mitolojik soyuna vurgu yapmak amacıyla kullanılmıştır. Yine Pyrrhus, sikkelerinde betimlenen ve savaşta büyük bir rol oynamış fil betimiyle açıkça Heraclea Zaferi'ni işaret göstermiştir. Benzer şekilde sikkelerindeki Makedon kalkanı ve miğferi betimi üzerinden Pyrrhus'un, Antigonos'a karşı kazandığı zafer ve Makedon kralı olmasına atıf yapılmıştır. Ayrıca sikkelerin arka yüzlerindeki "Kral Pyrrhus'un" yazısı ise bir kez daha Pyrrhus'un sikkeler üzerinden yürüttüğü mitik imajını destekler mahiyettedir. Bu ifadeyle gücün ve başarının kaynağı olarak adeta kendini işaret eder gibidir.

Kısacası Pyrrhus sikkelerinde açıkça kendi portrelerine yer vermese de zekice seçtiği betimlerle ve sembollerle politik propagandası kapsamında yarattığı mitolojik imajını desteklemiş ve vermek istediği mesajların halkın bilinçaltına yerleşmesini sağlamıştır. Böylece Pyrrhus, hem Epirus'un ismini tarihte görünür kılmış hem de kendi başarısını ve gücünü ön plana çıkarmıştır.

KAYNAKÇA

- Abulafia, D. (2011). *The great sea: A human history of the Mediterranean*. Oxford University Press.
- Brett, A.B. (1955). *Museum of Fine Arts, Catalogue of Greek Coins*. Boston Museum Press.
- Breitenstein, N. (1942). *Sylloge nummorum graecorum, the royal collection of coins and medals (Sicily)*. Danish National Museum Press.
- Breitenstein, N. (1943). *Sylloge nummorum graecorum, the royal collection of coins and medals (Macedonia)*. Danish National Museum Press.
- Breitenstein, N. & Schwabacher, W. (1943). *Sylloge nummorum graecorum, the royal collection of coins and medals (Epirus and Acarnania)*. Danish National Museum Press.
- Borba Florenzano, M.B. (1992). The coinage of Pyrrhus in Sicily: Evidence of a political project. *The age of Pyrrhus. Papers delivered at the international conference*. Brown University Press.
- Burelli Borghese, L. (1990). L'ultimo Pirro. *Miscellanea Greca e Romana*, 15, 43-122.
- Cabanès, P. (1960). *Epire, Illyrie, Macedonie: Melanges offerts au professeur*. Presses Universitaires Blaise Pascal.
- Carroccio, B. (2004). *Dal basileus Agatocle a Roma: Le monetazioni siciliane d'eta ellenistica: Cronologia, iconografia, metrologia*. Messina.
- Carson, R.A.G. (1962). *Coins (Ancient, Medieval, and Modern)*. Hutschinson.
- Cook, S.A. (1928). *Pyrrhus, the Cambridge ancient history, (vii)*. Cambridge University Press.

- Gabbert, J. (2000). *Epirus, The Oxford Encyclopedia of Ancient Greece and Rome, volume iii*. Oxford University Press.
- Gardner, P. (1963a). *A catalogue of the Greek coins in the British Museum-Sicily*. Forni.
- Gardner, P. (1963b). *A catalogue of the Greek coins in the British Museum-Thessaly to Aetolia*. Forni.
- Hackens, T. (1969). *Sylloge nummorum graecorum, the royal collection of coins and medals (Sicily)*. The Collection of the American Numismatic Society Press.
- Hammond, N. (1967). *Epirus: The geography, the ancient remains, the history, and the topography of Epirus and adjacent areas*. Oxford University Press.
- Head, B.V. (1959). *Coins of ancients, guide to the principal gold and silver coins of the ancients in the British Museum*. The Trustees.
- Head, B.V. (2001). *Historia numorum-a manual of Greek numismatics*. British Museum Press.
- Kendrick, W. (1979). *The Greek state at war*. University of California Press.
- Knapp, R. (2005). *Excavations at Nemea: The coins*. University of California Press.
- Kremydi, S. & Tsangari, D. (2000). *Sylloge nummorum graecorum, The Alpha Bank Collection (Greece-Macedonia)*. Alpha Bank Press.
- La Bua, V. (1980). La spedizione di Pirio in Sicilia. *Miscellanea graecae e romana*, 7, 179-254.
- Lualdi, C. (2017). A coined victory of Pyrrhus: The propagandistic iconography on the gold staters of Pyrrhus in his Sicilian coinage, an interpretative proposal. *The coins as an evidence of propaganda, reorganization, and forgery* (ss. 18-33). Jagiellonian University Press.
- Mattingly, H.B. (2004). *From coins to history: Selected numismatic studies*. University of Michigan Press.
- Newton, C. (2010). *Essays on art and archaeology*. Cambridge Library Collection.
- Naster, P. (1959). *La collection Lucien de Hirsch, catalogue des monnaies grecques*. Bibliotheque Royale de Belgique.
- Plutarchus, (1920). *The parallel lives: The life of Pyrrhus*. B. Perrin (Çev.). Loeb Classical Library Edition.
- Recaldin, J. (2010). *Pyrrhus of Epirus: Statesman or soldier? An analysis of Pyrrhus' political and military traits during the Hellenistic Era*. University of Leicester Press.
- Seaby, H.A. (1966). *Greek coins and their values*. University of London Press.
- Sayles, W.G. (2007). *Ancient coin collecting: Numismatic art of the Greek world*. Krause Publication.